

تحلیل سهم بهره‌وری در رشد اقتصادی کشور

الناز باقرپور اسکویی^۱

چکیده

رشد اقتصادی و پایداری آن در کشور به شاخص مهم بهره‌وری بستگی بالایی دارد، اما در سال‌های گذشته این شاخص حیاتی مغفول مانده و در نهایت، منجر به ناتوانی در حفظ و ارتقای رشد اقتصادی شده است. ارزیابی‌ها نشان می‌دهد در برنامه‌های پنجم و ششم توسعه، ارتقای بهره‌وری به‌گونه‌ای پیش‌بینی شده بود که ۳۵ درصد رشد اقتصادی از محل ارتقای بهره‌وری به دست آید. این در حالی است که بررسی رشد تولید ناخالص داخلی ایران نشان از عدم تحقق برنامه افزایش بهره‌وری در اقتصاد دارد و رشدهای مقطعی بهره‌وری تنها مربوط به سال‌هایی بوده که قیمت نفت سبب افزایش درآمد ملی شده است. در برنامه هفتم توسعه نیز رشد بهره‌وری کل عوامل تولید سالانه ۲/۸ درصد تعیین شده که دقیقاً مانند برنامه ششم است. به این صورت سهم کل بهره‌وری از رشد اقتصادی ۸ درصدی به ۳۵ درصد خواهد رسید. باید توجه داشت در اقتصاد ایران بسیاری از ساختارها و سیاست‌های موجود مشوق بهره‌وری یا دست‌کم سازگار با آن نیستند و به‌رغم رشدهای مثبت و منفی در دوره‌های میان‌مدت، رشد شاخص بهره‌وری کل عوامل تولید در بلندمدت حدود صفر بوده است. به عبارتی، نقش بهره‌وری در رشد اقتصادی کشور صفر بوده است. از این‌رو نباید انتظار رشدهای شایان توجه را در تولید ناخالص داخلی از این محل داشت.

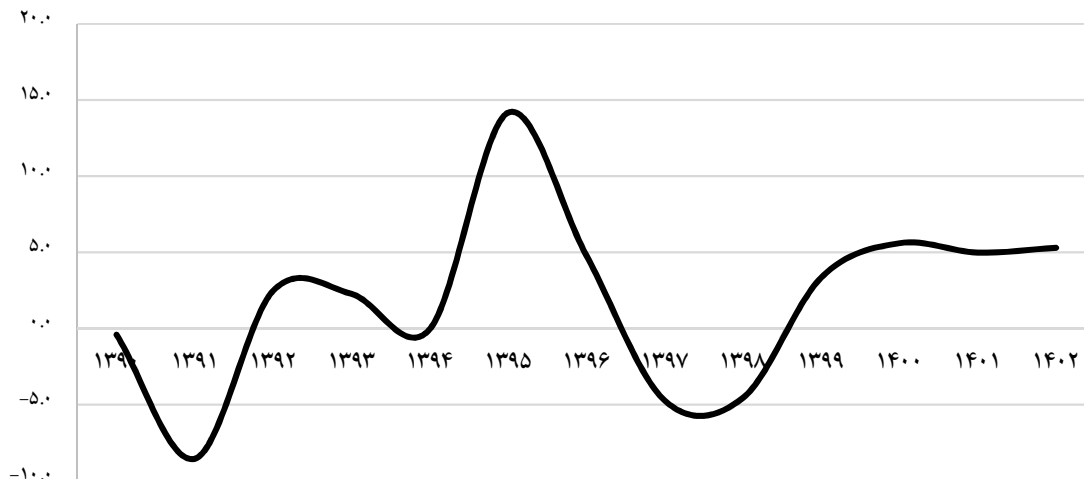
واژگان کلیدی: بهره‌وری، رشد اقتصادی، اقتصاد ایران.

مقدمه

نوسانی آن، شواهد حاکی است که اقتصاد ایران رشد پایداری نداشته است. بررسی آمارهای کلان اقتصادی در دهه ۱۳۹۰ نیز حاکی است که در این دهه یکی از ضعیف‌ترین عملکردهای اقتصادی ثبت شده است. آمارها نشان می‌دهد که در دهه ۱۳۹۰، رشد اقتصادی بسیار پرنوسان و متوسط این رشد رقمی نزدیک ۱ درصد بوده است. در سال‌های ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱ و ۹ ماه ۱۴۰۲ نیز رشد اقتصادی به ترتیب ۴/۴، ۴ و ۵/۱ درصد و عمدتاً متأثر از درآمدهای نفتی بوده است.

در شرایط کنونی اقتصاد ایران که با رکود همراه با تورم مواجه هستیم، فشارهای تورمی از سویی از قدرت خرید مردم کاسته و از سوی دیگر، توان رقابت بنگاه‌ها را نسبت به گذشته کمتر کرده و معضل ظرفیت بیکار تولید را دامن زده است. بر اساس آمارهای منتشرشده از سوی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، رشد اقتصادی در دهه‌های ۱۳۷۰ و ۱۳۸۰، در بیشتر سال‌ها مثبت و عمدتاً متأثر از درآمدهای نفتی بوده، اما به دلیل روند

نمودار ۱- روند نرخ رشد تولید در دهه ۹۰

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، ۱۴۰۲

۱- بررسی وضعیت رشد اقتصادی و عملکرد بهره‌وری در برنامه‌های توسعه پس از انقلاب اسلامی

عملکرد بهره‌وری اقتصاد ایران در دوره بلندمدت ۱۴۰۱-۱۳۵۹ در جدول شماره ۱ ارائه شده است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، در دوره جنگ تحمیلی با توجه به شرایط خاص زمان جنگ، هم نرخ رشد اقتصادی و هم نرخ رشد بهره‌وری کل عوامل منفی بود.

در دوره برنامه اول توسعه، به واسطه وجود ظرفیت‌های بیکار زمان جنگ و استفاده از این ظرفیت‌ها، هم نرخ رشد اقتصادی و هم نرخ رشد بهره‌وری کل عوامل افزایش زیادی داشت و حدود ۵۹ درصد رشد اقتصادی از طریق ارتقای بهره‌وری به دست آمد که با تجربیات دیگر کشورها نیز هماهنگی دارد (مانند آلمان و ژاپن پس از جنگ جهانی دوم).

در دوره برنامه دوم توسعه، اقتصاد در شرایط طبیعی قرار گرفت و دوباره نرخ‌های پایین رشد بهره‌وری ظاهر شد و اقتصاد ایران همچنان

برای حل مسئله تورم همراه با رکود، اجرای برنامه‌های ارتقای بهره‌وری مؤثرترین سیاست اقتصادی است که می‌تواند از طریق انتقال منحنی عرضه کل اقتصاد به طرف راست، ضمن افزایش تولید (از طریق کاهش یا حذف ظرفیت‌های بیکار) به کاهش تورم نیز کمک کند. اقتصاد ایران در اثر بی‌توجهی به اجرای برنامه‌های ارتقای بهره‌وری، تاکنون فرصت‌ها و منافع زیادی را از دست داده که باعث بروز بسیاری از مشکلات ساختاری در اقتصاد شده است. از این رو ضرورت توجه به آن در شرایط کنونی بیش از پیش نمایان است و در واقع، فرصتی برای از دست دادن وجود ندارد.

در این گزارش در نظر داریم ابتدا وضعیت رشد اقتصادی و بهره‌وری را در برنامه‌های توسعه پس از انقلاب اسلامی مورد ملاحظه قرار دهیم و در ادامه به بررسی سهم بهره‌وری از رشد اقتصادی در سال‌های اخیر پردازیم و در انتها، راهکارهای عملیاتی را به‌منظور اجرای برنامه‌های ارتقای بهره‌وری مورد ملاحظه قرار می‌دهیم.

در برنامه پنجم توسعه ارتقای بهره‌وری به گونه‌ای پیش‌بینی شده بود که ۳۵ درصد رشد اقتصادی از محل ارتقای بهره‌وری به دست آید.

بر اساس برنامه ششم مقرر بود که رشد سالانه بهره‌وری معادل ۲/۸ درصد باشد و سهم بهره‌وری از رشد اقتصادی به ۳۳ درصد برسد، اما در طول اجرای برنامه‌های پنجم و ششم، رشد این بخش برابر صفر بود که نشان می‌دهد در اقتصاد ایران بسیاری از ساختارها و سیاست‌های موجود، مشوق بهره‌وری یا دست‌کم سازگار با آن نیستند و به‌رغم رشدهای مثبت و منفی در دوره‌های میان‌مدت، رشد شاخص بهره‌وری کل عوامل تولید در بلندمدت حدود صفر بوده است. از این‌رو نباید انتظار رشدهای شایان توجه را در تولید ناخالص داخلی از این محل داشت.

منابع‌محور بود. در دوره یادشده به دلیل اجرای ناموفق سیاست‌های تعدیل اقتصادی، هم نرخ رشد بهره‌وری کل عوامل تنزل یافت و هم نرخ رشد اقتصادی از مقدار بلندمدت آن کمتر شد.

در دوره برنامه سوم توسعه، با اصلاح سیاست‌های اقتصادی حرکت جدیدی در زمینه ارتقای بهره‌وری پدیدار شد که در نتیجه آن، هم نرخ رشد بهره‌وری و هم نرخ رشد اقتصادی افزایش یافت و حدود ۲۵ درصد رشد اقتصادی از طریق ارتقای بهره‌وری تأمین شد.

در دوره برنامه چهارم توسعه با تغییر برنامه‌ها و سیاست‌های دولت، نرخ رشد بهره‌وری و نرخ رشد اقتصادی تنزل یافت و سهم رشد بهره‌وری در تأمین رشد اقتصادی به حدود ۱۳ درصد رسید.

جدول ۱- عملکرد رشد بهره‌وری در دوره ۱۴۰۱ - ۱۳۵۹

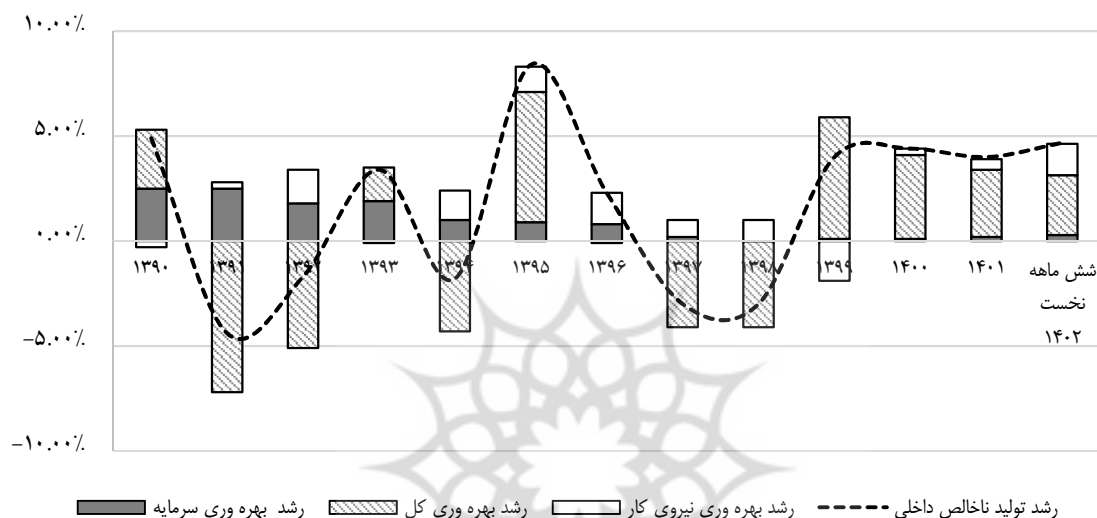
دوره	متوسط نرخ رشد سالانه بهره‌وری نیروی کار	متوسط نرخ رشد سالانه بهره‌وری سرمایه	متوسط نرخ رشد سالانه بهره‌وری کل عوامل	متوسط نرخ رشد سالانه تولید ناخالص داخلی	متوسط سهم رشد بهره‌وری کل عوامل در تأمین رشد اقتصادی
دوره جنگ تحمیلی (۱۳۵۹-۱۳۶۷)	-۳/۸	-۳/۲	-۳/۴	-۱/۶	۰
برنامه اول توسعه (۱۳۶۸-۱۳۷۳)	۴/۴	۴/۴	۴/۴	۷/۴	۵۹/۲
برنامه دوم توسعه (۱۳۷۴-۱۳۷۸)	۰/۱	۰/۱	۰/۱	۳/۲	۳/۱
برنامه سوم توسعه (۱۳۷۹-۱۳۸۳)	۲/۴	۰/۹	۱/۵	۶/۱	۲۵/۰
برنامه چهارم توسعه (۱۳۸۴-۱۳۸۹)	۰/۳	۰/۳	۰/۵	۳/۸	۱۳/۱
برنامه پنجم توسعه (۱۳۹۰-۱۳۹۵)	۰/۶	۱/۵	-۰/۶	۱/۵	۰
برنامه ششم توسعه (۱۳۹۶-۱۴۰۱)	۰/۳	۰/۲	-۱/۷	۲/۱	۰

مأخذ: سازمان ملی بهره‌وری جمهوری اسلامی ایران، ۱۴۰۲

شدیدی میان شاخص‌های بهره‌وری و رشد تولید ناخالص داخلی مشاهده می‌شود. بدین صورت که کاهش بهره‌وری عوامل تولید و کاهش نرخ رشد اقتصادی، دارای روند افزایشی و کاهنده هستند.

نمودار شماره ۲ نرخ رشد شاخص‌های بهره‌وری شامل بهره‌وری نیروی کار، بهره‌وری سرمایه و بهره‌وری کل عوامل تولید را در کنار رشد تولید ناخالص داخلی نشان می‌دهد. مشخصاً هم‌بستگی

نمودار ۲- رشد شاخص بهره‌وری عوامل تولید و تولید ناخالص داخلی

مأخذ: سازمان ملی بهره‌وری جمهوری اسلامی ایران، ۱۴۰۲.

معادن نیز در طول دوره منفی بوده است. بررسی اجزای این گروه نشان می‌دهد که گروه معدن، آب، برق و گاز رشد مثبت و ساختمان و صنعت رشد منفی داشتند. نکته مهم این است که بخش خدمات که بیش از نیمی از تولید ناخالص داخلی را به خود اختصاص می‌دهد، در بهره‌وری کل عوامل تولید، نیروی کار و سرمایه رشد منفی و رشد نزدیک به صفر را تجربه کرده است.

با نگاه بخشی به رشد بهره‌وری، نتایج نشان می‌دهد که به‌طور متوسط در یک دهه اخیر، بهره‌وری کل عوامل تولید به‌جز بخش‌های کشاورزی و نفت و گاز در دیگر بخش‌ها یا منفی بوده یا رشد نسبتاً اندکی تجربه شده است. بخش کشاورزی در مقایسه با دیگر بخش‌ها، در بهره‌وری نیروی کار پیش‌تاز بوده است. متوسط رشد بهره‌وری نیروی کار و کل عوامل تولید گروه صنایع و

جدول ۲- رشد شاخص بهره‌وری کل عوامل تولید، نیروی کار و سرمایه در دوره ۱۳۹۰-۱۴۰۱ (درصد)

خدمات	صنایع و معادن	نفت و گاز	کشاورزی	شرح
-۰/۰۰	-۰/۱۴	۳/۴۵	۳/۰۸	کل عوامل تولید
-۰/۴۹	-۰/۵	-۰/۳۴	۴/۵۱	نیروی کار
۰/۴۱	۰/۲۲	۳/۶۳	۰/۵۸	سرمایه

مأخذ: سازمان ملی بهره‌وری جمهوری اسلامی ایران، ۱۴۰۲.

البته طبق آمار و ارقام موجود، صنعت نفت و گاز در یکی، دو سال گذشته سکان بهره‌وری را به دست گرفته و بیشترین رشد بهره‌وری در اقتصاد مربوط به آن است.

جدول ۳- رشد شاخص بهره‌وری کل عوامل تولید، نیروی کار و سرمایه در ۲ سال اخیر (درصد)

خدمات	صنایع و معادن	نفت و گاز	کشاورزی	شرح
۲/۹۳	۳/۲۹	۱۲/۶۳	۲/۵۴	کل عوامل تولید
۱/۳۳	۲/۴۸	۴/۵۹	۶/۴۶	نیروی کار
۴/۲۹	۴/۱۳	۱۳/۲۷	-۲/۹۸	سرمایه

مأخذ: سازمان ملی بهره‌وری جمهوری اسلامی ایران.

که هزینه‌های تحقیق و توسعه اندک است، نباید انتظار خلق نوآوری و به تبع، رشد بهره‌وری را داشت. این موضوع هم در سطح شرکت‌ها و هم در سطح کشور مصداق دارد. گزارش بانک جهانی در بررسی سهم هزینه تحقیق و توسعه از تولید ناخالص داخلی در جهان در سال ۲۰۲۱ نشان می‌دهد در حالی که در جهان سهم تحقیق و توسعه حدود ۲/۶ درصد بود، مقدار آن در ایران ۰/۶ درصد بود. به عبارتی، هزینه تحقیق و توسعه در جهان ۴/۳ برابر ایران است. ۳. یکی دیگر از عوامل مهم رشد بهره‌وری، تجارت (با تأکید بر تولیدات رقابت‌پذیر داخلی) است. طی سال‌های ۲۰۱۰ الی ۲۰۲۱ میلادی، در گزارش بانک جهانی، صادرات کالاهای با فناوری بالا در اقتصاد ایران با اقتصادهای برزیل، چین، کره جنوبی، مالزی، هند و ترکیه مقایسه شده است. این مقایسه بیان می‌کند که صادرات کالاهای با فناوری بالا در ایران بسیار محدود است که حکایت از ضعف رقابت‌پذیری در اقتصاد دارد.

به‌طور کلی، بررسی روند شاخص‌های بهره‌وری در سال‌های ۱۴۰۱-۱۳۹۰ نشان می‌دهد که اقتصاد کشور عمدتاً بر پایه استفاده از منابع شکل گرفته و در زمینه مدیریت استفاده از نیروی کار و سرمایه، کارایی در حد بهینه وجود نداشته است. در واقع، رشد مقطعی بهره‌وری در کشور در سال‌هایی بوده که افزایش قیمت نفت سبب افزایش درآمد ملی شده است. روند نزولی شاخص‌های بهره‌وری نیز در این سال‌ها گواه این است که مشکلات و نقاط ضعف جدی در این راستا وجود دارد.

برخی از مهم‌ترین موانع افزایش بهره‌وری در کشور موارد زیر است.

۱. اتکا به منابع نفتی موجب شده است اهمیت بهره‌وری در اقتصاد مغفول واقع شود. این وضعیت حتی در دورانی که کشور با کاهش درآمدهای نفتی (به دلیل تحریم‌ها) در این حوزه نیز مواجه بوده، عملاً تغییری نکرده است.
۲. یکی از منابع رشد بهره‌وری، پیشرفت‌های فناورانه است. نسبت پایین هزینه‌های تحقیق و توسعه به تولید ناخالص داخلی، یکی از نشانه‌های عدم توجه به این عامل است. زمانی

جدول ۴- ارزش صادرات کالاهای دارای فناوری پیشرفته در ایران و کشورهای منتخب در سالهای ۲۰۲۱-۲۰۱۰ (میلیارد دلار)

سال	برزیل	چین	ایران	کره جنوبی	مالزی	هند	ترکیه
۲۰۱۰	۸/۱۲۲	۴۰۶/۰۸۹	۰/۵۸۴	۱۲۱/۴۷۸	۵۹/۳۳۲	۱۰/۰۸۶	۱/۷۱۴
۲۰۱۱	۸/۴۱۴	۴۵۷/۱۰۷	۰/۶۵۲	۱۲۲/۰۲۱	۶۱/۱۲۷	۱۲/۸۷۱	۲/۲۲۱
۲۰۱۲	۸/۸۲۰	۵۰۵/۶۴۶	-	۱۲۱/۳۱۲	۶۱/۲۲۹	۱۲/۴۳۴	۲/۳۷۹
۲۰۱۳	۸/۳۹۱	۵۶۰/۰۵۸	۰/۲۷	۱۳۰/۴۶۰	۶۰/۳۷۲	۱۶/۶۹۳	۳/۷۷۷
۲۰۱۴	۸/۷۹	۶۵۳/۸۰	۰/۲۹	۱۴۹/۰۴	۷۰/۹۲	۱۸/۳۲۶	۴/۲۹
۲۰۱۵	۹/۴۳	۶۵۲/۲۱	۰/۲۴	۱۴۷/۰۴	۶۴/۴۵	۱۴/۵۸۱	۳/۸۷
۲۰۱۶	۱/۰۴	۵۹۴/۵۲	۰/۲۵	۱۳۵/۹۰۰	۶۳/۱۹	۱۴/۲۶۱	۳/۴۲
۲۰۱۷	۱/۰۷	۶۵۴/۱۵	۰/۲۷	۱۶۶/۶۵	۷۴/۱۲	۱۵/۱۰۲	۴/۰۷
۲۰۱۸	۱/۱۱	۷۳۱/۳۱	۰/۱۵	۱۹۲/۷۸	۹۰/۴۹	۲۰/۱۸۱	۳/۷۴
۲۰۱۹	۹/۳۹	۷۱۵/۳۰	-	۱۵۳/۵۴	۸۶/۹۰	۲۳/۴۷۰	۴/۲۸
۲۰۲۰	۵/۹۴	۷۵۷/۴۵	-	۱۶۳/۹۸	۹۲/۱۰	۲۱/۵۸۳	۴/۱۷
۲۰۲۱	۶/۳۵	۹۴۲/۳۱	-	-	۱۰۸/۶۸	۲۷/۴۴۶	۵/۷۲

Source: world bank,2022

بنابراین، یکی از حلقه‌های مفقوده اقتصاد ایران در شرایط کمیابی منابع کشور، توجه جدی و همه‌جانبه به مسئله بهره‌وری است. عدم توجه به این موضوع پیامدهایی از جمله افزایش اتلاف منابع ملی، افزایش نرخ رشد بیکاری و پایین آمدن درآمدهای ملی و کاهش رفاه عمومی را در پی خواهد داشت.

باقی مانده است. بهره‌وری در حالت کلی به معنای استفاده مؤثر و کارآمد از منابع در فرایند تولید است. رشد اقتصادی و پایداری آن در کشور به شاخص مهم بهره‌وری وابستگی عمیق دارد. به این ترتیب، وقتی بهره‌وری افزایش می‌یابد تولید ناخالص ملی نیز سریع‌تر از عوامل تولید افزایش خواهد یافت. از سوی دیگر، نقش بهره‌وری در کاهش هزینه‌ها و افزایش قدرت رقابت‌پذیری تولیدکنندگان و صادرکنندگان نیز اهمیت زیادی دارد؛ زیرا توسعه صادرات غیرنفتی به عنوان راهبردی مهم از جمله روش‌های دستیابی به رشد مستمر اقتصادی در کشور است که همواره به عنوان یکی از راهبردهای محوری اقتصاد کشور مطرح است. این سیاست افزون‌بر خارج کردن اقتصاد کشور از حالت تک‌محصولی، منجر به بهبود تراز پرداخت‌های ارزی و افزایش قدرت و مزیت نسبی

بنابراین، یکی از حلقه‌های مفقوده اقتصاد ایران در شرایط کمیابی منابع کشور، توجه جدی و همه‌جانبه به مسئله بهره‌وری است. عدم توجه به این موضوع پیامدهایی از جمله افزایش اتلاف منابع ملی، افزایش نرخ رشد بیکاری و پایین آمدن درآمدهای ملی و کاهش رفاه عمومی را در پی خواهد داشت.

۲- ملاحظات امنیت اقتصادی

در کشور توجه به مقوله بهره‌وری به دلایل مختلف از جمله حاکم نبودن فرهنگ و نگرش درست به بهره‌وری در جامعه مورد غفلت واقع شده است و به رغم برخی اقدامات انجام شده مانند تأسیس سازمان ملی بهره‌وری و برخی تأکیدات در برنامه‌های توسعه در خصوص ارتقای بهره‌وری، هنوز تا رسیدن به وضعیت مطلوب فاصله زیادی

منفی در دوره‌های میان‌مدت، رشد شاخص بهره‌وری کل عوامل تولید در بلندمدت حدود صفر بوده است. به عبارتی، نقش بهره‌وری در رشد اقتصادی کشور بسیار اندک و رشد مقطعی بهره‌وری مربوط به سال‌هایی بوده که قیمت نفت سبب افزایش درآمد ملی شده است. از این رو نباید انتظار رشدهای شایان توجه را در تولید ناخالص داخلی از این محل داشت. تجربه دیگر کشورها نشان می‌دهد افزایش بهره‌وری که به معنی کاهش اتلاف منابع است، در گروه تغییرات گسترده و ساختاری در اقتصاد همراه با افزایش رقابت میان بنگاه‌ها و کل اقتصاد، آموزش نیروی انسانی، به‌کارگیری فناوری‌های نوین و حرکت به سمت اقتصاد دانش‌بنیان و درون‌زا کردن رشد است.

اقتصاد ایران در اثر بی‌توجهی به اجرای برنامه‌های ارتقای بهره‌وری، تاکنون فرصت‌ها و منافع زیادی را از دست داده که باعث بروز بسیاری از مشکلات ساختاری در اقتصاد مانند وابستگی به نفت، رفتار ضد تولیدی، افزایش بیکاری، کاهش درآمد ملی، کاهش رقابت‌پذیری اقتصادی و... شده است. در جدول زیر توصیه‌های سیاستی برای رفع این مشکل و بهبود و ارتقای بهره‌وری ارائه شده است.

مشخصاً هم‌بستگی شدیدی میان شاخص‌های بهره‌وری و رشد تولید ناخالص داخلی مشاهده می‌شود. بدین صورت که کاهش بهره‌وری عوامل تولید و کاهش نرخ رشد اقتصادی، دارای روند افزایشی و کاهنده هستند.

رقابتی کشور در بازارهای جهانی می‌شود. یکی از ویژگی‌های اساسی اقتصاد کشور، اتکای شدید به صادرات نفت خام است. به این دلیل، افت و خیزهای زیادی در درآمد حاصل از آن وجود دارد که موجب بروز عدم تعادل ساختاری در بخش‌های گوناگون می‌شود. عدم تحقق درآمدهای پیش‌بینی‌شده دولت از محل صادرات نفت نه تنها بر اجرای طرح‌های عمرانی و زیربنایی کشور تأثیرگذار است، بلکه بر آینده اقتصاد نیز آثار منفی خواهد داشت و این آثار سطوح ملی و منطقه‌ای را دربرمی‌گیرد. رشد بهره‌وری عوامل تولید سبب کاهش خام‌فروشی و افزایش ارزش کالاهای صادراتی به جای خام‌فروشی و به تبع آن، افزایش درآمد سرانه می‌شود. در حالت کلی، افزایش بهره‌وری باعث کاهش اتلاف منابع ملی، کاهش نرخ رشد بیکاری، افزایش ارزش کالاهای صادراتی و به تبع آن، بالا رفتن درآمدهای ملی می‌شود. حال اگر بهره‌وری کاهش یابد، نتیجه بی‌واسطه آن کاهش نرخ رشد اقتصادی خواهد بود که این نیز آثار خود را بر عوامل کلان اقتصادی از جمله افزایش اتلاف منابع ملی، افزایش نرخ رشد بیکاری و پایین آمدن درآمدهای ملی و کاهش رفاه جامعه نشان می‌دهد.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد راهکارها

آمارها و داده‌ها در خصوص روند تغییرات بهره‌وری در ایران نشان می‌دهد که اقتصاد کشور در این حوزه عقب مانده است. در واقع، به‌رغم رشدهای مثبت و

جدول 5- توصیه‌های سیاستی در راستای بهبود و ارتقای بهره‌وری

ملاحظات	زمان‌بندی	دستگاه‌های متولی	الزامات راهبردی	توصیه‌های سیاستی
<ul style="list-style-type: none"> - تلاش‌های تحقیق و توسعه در صنایع ایران بر تطبیق کالاهای تولیدی با معیارهای «مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی کشور» یا بر اخذ گواهی‌نامه ISO متمرکز باشد - مدیریت اعتبارات اعطایی در مسیر تحقق نوآوری‌ها 	<p>میان‌مدت و بلندمدت</p>	<p>سازمان برنامه و بودجه، سازمان ملی بهره‌وری و وزارت امور اقتصادی و دارایی</p>	<ul style="list-style-type: none"> - تشویق واحدهای صنعتی برای تخصیص اعتبارات بیشتر به تحقیق و توسعه - استفاده از مدیران دارای تخصص بالا در فعالیت‌های تحقیق و توسعه - تطبیق کالاهای تولیدی با معیارهای «مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی کشور» یا گواهی‌نامه ISO - ایجاد حقوق مالکیت فکری در راستای افزایش فعالیت‌های تحقیقاتی مؤثر 	<p>استفاده از تحقیق و توسعه برای ارتقای بهره‌وری و کارایی در بخش‌های مختلف اقتصادی</p>
<p>بهبود روابط بین‌المللی با کشورهای صاحب فناوری مبتنی بر منافع ملی</p>	<p>میان‌مدت و بلندمدت</p>	<p>وزارت اقتصاد</p>	<ul style="list-style-type: none"> - شناسایی بازارهای هدف و زمینه‌های حضور در آنها - شفاف کردن قوانین مالکیت فکری - حذف هرگونه انحصارات دولتی و خصوصی و ایجاد فضای رقابتی سالم - معافیت از پرداخت حقوق گمرکی - ارتقای زیرساخت‌های اطلاعاتی و ارتباطی مورد نیاز 	<p>توانمندسازی بازاریابی شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان</p>
<ul style="list-style-type: none"> - هماهنگی با تغییرات و پیشرفت‌های علمی و فناوری جهان - هماهنگی با نیازهای جدید جامعه و ارباب‌رجوع - کسب مهارت‌های ادراکی، فنی و روابط انسانی 	<p>کوتاه‌مدت و میان‌مدت</p>	<p>مدیران سازمان‌ها</p>	<ul style="list-style-type: none"> - آموزش و توسعه نیروی انسانی در زمینه زنجیره ایده تا فروش محصول - استفاده از تیم‌های ایده‌پردازی و الزام به کار خلق کردن برای دیگران در قالب کارآفرینی - توانایی مدیران در انتقال مؤثر و سریع دانش در تمام سطوح سازمان 	<p>ارتقای بهره‌وری نیروی کار در بخش‌های مختلف اقتصادی</p>
<p>اجرای کمک‌های بازاریابی به‌صورت هدفمند و مشروط به ارتقای سطح کیفیت محصولات</p>	<p>میان‌مدت و بلندمدت</p>	<p>وزارت اقتصاد</p>	<ul style="list-style-type: none"> - محافظت از دانش تولیدشده در شرکت‌ها و ثبت ایده‌ها - به‌کارگیری مداوم دانش تولیدشده در قسمت‌های مختلف طراحی، تولید و نوآوری سازمان در راستای تحلیل نرفتن آن - اعمال معافیت‌های مالیاتی - وضع و اجرای قوانین مناسب برای تأمین و تضمین امنیت سرمایه‌گذاری در زمینه تجاری‌سازی اختراعات 	<p>حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان</p>

<https://data.worldbank.org/>

منابع

- سازمان ملی بهره‌وری جمهوری اسلامی ایران.
- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.

